

Voorwoord

Tijdens de voorstelling van het Natuurrapport, eind november 2007, bleek dat het verlies aan biodiversiteit in Vlaanderen nog niet gestopt was. Dit ondanks een groeiende wetenschappelijke kennis en steeds zwaardere inspanningen vanuit het beleid. Het Natuurrapport vermeldt twee grote bijkomende bedreigingen voor de biodiversiteit: klimaatverandering en invasieve soorten. Tot op heden voert het INBO nauwelijks onderzoek uit naar deze nieuwe bedreigingen. Als kenniscentrum zouden we hierop moeten vooruitlopen.

Het INBO staat voor een bijzonder grote uitdaging: het zal, meer nog dan in het verleden, in de toekomst op een flexibele manier moeten kunnen inspelen op nieuwe wetenschappelijke uitdagingen. Alleen op deze wijze zullen we in staat zijn om het beleid op een kwaliteitsvolle wijze wetenschappelijk te adviseren.

Daarom wil het INBO in 2008 zijn organisatiestructuur hervormen. Hierbij zullen we onze onderzoeksprioriteiten opnieuw bekijken en waar nodig bijsturen. Dit zal een weerslag hebben op de interne organisatie van het instituut.

Maar meer dan ooit is het personeel van het INBO er klaar voor: klaar voor een nieuwe toekomst voor het INBO, klaar om de noodzakelijke kennis te leveren om bos- en natuurgebieden te beschermen en op een duurzame manier te gebruiken en te beheren.

Jurgen Tack, administrateur-generaal
secretariaat_ag@inbo.be, tel 02 528 88 80

Nieuwe administrateur-generaal van het INBO: dr. Jurgen Tack

Sinds 1 november 2007 staat dr. Jurgen Tack aan het roer van het INBO. Hij is op 26 oktober aangesteld door de Vlaamse Regering als nieuwe administrateur-generaal, op voorstel van Hilde Crevits, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur. Hiermee volgt hij prof. dr. Eckhart Kuijken op, die in juni met pensioen ging.

Jurgen Tack is bioloog van vorming (Vrije Universiteit Brussel, 1990) en doceerde op het duurzaam gebruik van mangrovebossen langs de Oost-Afrikaanse kust. Hij stond lange tijd aan het hoofd van een ruime ploeg wetenschappers in het Kenya Marine and Fisheries Research Institute. Later werd hij wetenschapsadviseur voor het Keniaanse Ministerie voor Wetenschap en Technologie. In dat kader startte hij een bedrijf op voor de ontwikkeling van duurzame aquacultuur in het Keniaanse mangrovewoud.

Na zijn terugkeer naar België zette hij zijn onderzoek verder als postdoctoraal onderzoeker op de Vrije Universiteit Brussel en raakte hij nauw betrokken bij enkele grote wetenschapscommunicatieprojecten. Hij werd wetenschapsadviseur voor verschillende televisiezenders waaronder RTBF, A2 en National Geographic. Zeven jaar geleden zette hij het Belgisch Biodiversiteitsplatform, een adviesorgaan van federaal wetenschapsbeleid, mee op poten en speelde er een coördinerende rol tot op heden. Hij was er verantwoordelijk voor de contacten tussen de wetenschappelijke en beleidswereld, tussen Vlaanderen en het federale niveau en voor de internationale contacten.

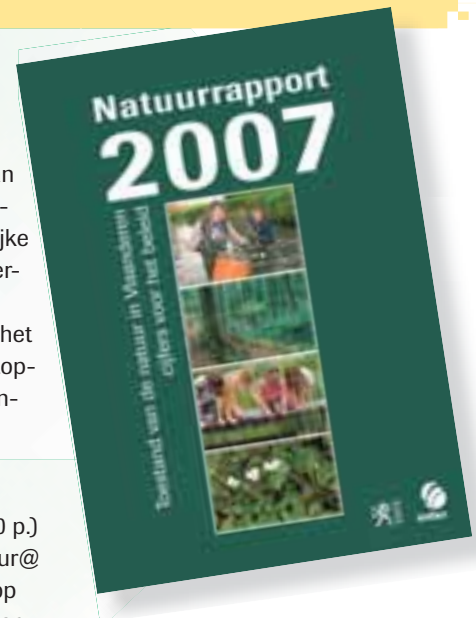
Natuurrapport 2007 verschenen

Op 27 november 2007 overhandigde onze nieuwe administrateur-generaal Dr. Jurgen Tack het Natuurrapport 2007 aan de minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur, mevr. Hilde Crevits. Het Natuurrapport verschijnt om de twee jaar en brengt de meest recente wetenschappelijke informatie samen over de toestand van de natuur in Vlaanderen, om het beleid van de Vlaamse overheid te ondersteunen.

Het Natuurrapport stelt het volgende vast: 28 % van de planten- en diersoorten in Vlaanderen dreigt op termijn te verdwijnen. Dat komt vooral door verlies en versnippering van leefgebied en doordat er te veel stikstof en fosfor aanwezig is in ons milieu. Opvallend zijn de extra bedreigingen voor de natuur in Vlaanderen. Het rapport geeft bijkomende aanwijzingen van de invloed van de klimaatverandering op de natuur en

waarschuwt voor de gevolgen van invasies van uitheemse planten- en diersoorten. Veel planten en dieren gaan achteruit en enkele andere gaan overheersen, waardoor de natuur homogeeniseert. Vlaanderen neemt talrijke maatregelen om de natuur te beschermen. Daarvan zien we al resultaten. Om de Europese 2010-doelstelling - het verlies van biodiversiteit in Europa stoppen - te halen, moet het de inspanningen nog opdrijven.

Het Natuurrapport 2007 (360 p.), de brochure Natuurindicatoren 2007 (40 p.) en de vulgariserende brochure Natuur@Vlaanderen (12 p.) zijn beschikbaar op www.inbo.be. Je kan ze ook aanvragen bij nara@inbo.be of bij Anja De Braekeleer, tel 02 558.18.34. Neem ook een kijkje op de www.natuurindicatoren.be, daar vind je steeds de laatste nieuwe gegevens van de natuurindicatoren.

Myriam Dumortier,
myriam.dumortier@inbo.be, tel 02 558 18 09

Vlaamse populieren als bron van groene energie in Italië

In 2006 kreeg het INBO de opdracht om een expertise- en demonstratiecentrum op te richten voor de teelt van houtige biomassa, als bron van groene energie.

Voor technische en wetenschappelijke ondersteuning bij aanplantingen van biomassaplantages doet dit centrum beroep op de expertise van de collega's die selectie en veredeling van snelgroeiende boomsoorten bestuderen. Dit team is gespecialiseerd in de teelt van populier en wilg en veredelt snelgroeiende populieren voor houtproductie. De INBO-populierencultivars groeien ook heel goed in onze buurlanden. Recent konden we zelf waarnemen bij de Italiaanse firma Allasiaplant in Cavallermaggiore (Piëmonte) dat een aantal van onze cultivars ook geschikt zijn voor de productie van houtige biomassa. De firma legde als proef enkele hectaren biomassaplantages aan met de INBO-populierencultivars Muur, Vesten en Oudenberg. Met een gemiddelde houtproductie van respectievelijk 29, 27

en 33 ton droge stof/ha/jaar wordt een productie bereikt die flink wat hoger ligt dan die van de Italiaanse kloon I214 (21 ton droge stof/ha/jaar). Momenteel wachten we vol spanning af hoe de nieuwe cultivars Bakan en Skado het zullen doen in de biomassaplantages. Door de mooie resultaten is de interesse groot bij Allasiaplant om verder samen te werken met het INBO in de zoektocht naar geschikte populierencultivars voor de productie van biomassa.

Meer informatie over de INBO-populierencultivars vind je op www.inbo.be (zoekterm: cultivars).

Marijke Steenackers, marijke.steenackers@inbo.be, tel. 054 43 71 23
Boudewijn Michiels, boudewijn.michiels@inbo.be, tel. 054 43 71 22

Wil u onze nieuwsbrief blijven ontvangen?

Stuur dit strookje terug naar INBO Nieuwsbrief, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, fax het naar 02 558 18 05 of e-mail naar nieuwsbrief@inbo.be

Voornaam:

Naam:

Organisatie (facultatief):

Adres:

E-mail:

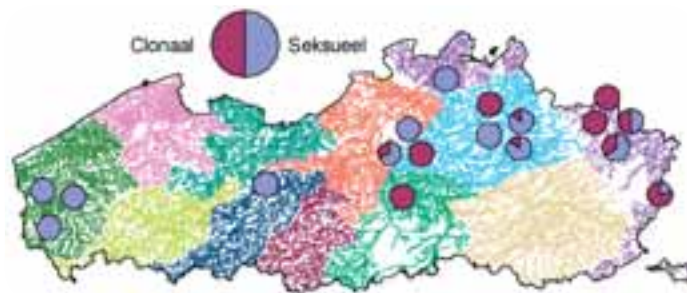
wil de INBO Nieuwsbrief blijven krijgen digitaal/op papier (schrappen wat niet past)

Kleine modderkruiper: niet zuiver op de graat

Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*) is een zeldzaam visje in Vlaanderen. De soort is gevoelig voor vervuiling: hij komt enkel nog voor op plaatsen met een goede waterkwaliteit. Bovendien is de kleine modderkruiper opgenomen in de Europese habitatrichtlijn, zodat de bescherming van soort en habitat een prioriteit vormen. Hij komt nog vrij algemeen voor in het bekken van de Kleine Nete; elders is hij zeldzaam of verdwenen.

In opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos onderzoekt het INBO samen met de K.U.Leuven de genetische structuur van de populaties die nog bestaan in Vlaanderen. In de studie willen we achterhalen welke genetische lijnen aanwezig zijn in Vlaanderen en nagaan of de overblijvende populaties genoeg genetische diversiteit bezitten om levensvatbaar te zijn op lange termijn.

De resultaten wijzen op een duidelijk genetisch verschil tussen de stroombekkens. De aanwezige genetische diversiteit is erg verdeeld, wat de populaties kwetsbaar maakt. Daarnaast blijken er soortgemengde populaties te bestaan.

Hierin vinden we zowel de typesoort kleine modderkruiper (*C. taenia*), als tri- of tetraploïde hybriden met een verwante soort (*C. elongatoides*) uit Centraal Europa (zie figuur). Zuivere kleine modderkruiper plant zich seksueel voort, terwijl de hybriden zich clonaal voortplanten. Het is de eerste keer dat het voorkomen van de hybride kleine modderkruiper in Vlaanderen beschreven wordt; waarschijnlijk gaat het om een natuurlijk fenomeen. Dankzij deze resultaten kunnen we de soort beter beschermen in Vlaanderen en waardevolle leefgebieden ervoor bepalen

Koen De Gelas, koen.degelas@inbo.be, tel 02 362 58 20

Rivierprik: een vastberaden beestje

Rivierprik is een echte trekvis die vroeger in grote getale de Schelde opzwoom om er te paaien. Door de vervuiling en migratieknelpunten is het beestje zeldzaam geworden en is het opgenomen in de Europese Habitatrichtlijn. Recente onderzoeken wijzen er echter op dat de rivierprik, nu de waterkwaliteit verbetert, opnieuw vastberaden is om de Schelde en haar zijrivieren te herkoloniseren.

Het INBO volgt de rivierprik in verschillende onderzoeken. Zo voeren we jaarlijks een 24u-actie uit in de Boven-Zeeschelde en de Bovenschelde. De Bovenschelde is heel moeilijk te bereiken voor vissen door de opeenvolgende sluis-stuwcomplexen, toch hebben we er in de laatste jaren al rivierprik waargenomen.

Verder onderzoeken we in 2007 en 2008, in het kader van "Langetermijnvisie Onderzoek & Monitoring Schelde-estuarium", de migratie van trekvissoorten naar de belangrijkste zijwaterlopen van de Zeeschelde, in opdracht van afdeling Maritieme Toegang van het departement Mobiliteit en Openbare Werken. De voorlopige resultaten uit dit onderzoek tonen dat er nu ook rivierprikken, zij het nog heel weinig, tot onder het eerste migratieknelpunt in de Kleine Nete in Grobendonk zwemmen.

In 2007 namen we ook de werking van de visnevegeul rond de Ter Biestmolen in de Zwalm onder de loep, in opdracht van afdeling Water van de Vlaamse Milieumaatschappij. Deze visdoorgang moet vissen in de Zwalm, die in de Bovenschelde uitmondt stroomopwaarts van het sluis-stuwcomplex van Asper, de mogelijkheid bieden om de molen te passeren. Onder de 22 soorten en meer dan 1100 vissen maakten ook drie rivierprikken dankbaar gebruik van de visdoorgang om verder stroomopwaarts de Zwalm in te trekken.

Vilda/ Rollin Verlinde

Het rapport 'Buisse, D., Baeyens, R., Martens, S., Coeck, J. (2007). Evaluatie van de visnevegeul langs de Ter Biestmolen in de Zwalm in Nederzwalm. INBO.R.2007.49' is beschikbaar op www.inbo.be.

David Buisse, David.Buisse@inbo.be
Johan Coeck, Johan.Coeck@inbo.be,
tel 02 558 18 41

Hoe gezond zijn onze bossen?

Het internationaal programma dat de bosgezondheid opvolgt, ICP-forests, vierde eind 2006 zijn twintigste verjaardag. Het bosvitaliteitsmeetnet of Level 1-meetnet kwam in 1987 tot stand en bestaat ondertussen in meer dan 30 Europese landen. Het INBO voert voor dit meetnet onder meer de kroonbeoordelingen in Vlaanderen uit. We blikken kort terug op de belangrijkste waarnemingen van 2007.

De warme en droge aprilmaand liet vermoeden dat de bomen het minder goed zouden doen. Bovendien was er een heuse plaag van de eikenprocessievlinder in Vlaanderen. De rupsen van deze nachtvlinder vreten de eikenbomen kaal in de lente.

Na de inventarisatie bleek dat 17 % van de bomen in de bosvitaliteitsinventaris beschadigd was. Het aandeel

proefvlakken met processierupsen nam niet opvallend toe. De processierups sloeg blijkbaar vooral toe in het cultuurlandschap.

In heel wat Vlaamse bossen kwam stormschade voor. Vooral door 'Kyrill', de storm die op 18 januari windval veroorzaakte, moest bijna 2 % van de steekproefbomen vervangen worden. Tijdens de laatste 20 jaar stelden we enkel in 1990 nog meer stormschade vast.

In de Kempen werd op verschillende plaatsen opvallende naaldverkleuring waargenomen. Soms was dit veroorzaakt door onweer, waarbij hagel de naalden beschadigde. Op andere plaatsen lag dit aan schimmelinfecties, zoals scheutsterfte en rodebandjesziekte (waarover meer verder in deze nieuwsbrief).

Peter Roskams, peter.roskams@inbo.be,
tel 054 43 71 15
Geert Sioen, geert.sioen@inbo.be,
tel 054 43 71 21

Rode bandjes op onze dennenbomen

In juli 2007 meldde boswachter Michel Broeckmans van het Agentschap voor Natuur en Bos ons dat hij abnormale naaldverkleuring en naaldval had opgemerkt bij Corsicaanse dennen.

We trokken op onderzoek in de bossen van Meeuwen-Gruitrode in Limburg en stelden vast dat de bomen getroffen waren door "Red band needle blight" of rodebandjesziekte. Hoewel we deze infectie al jaren geleden waargenomen hadden in het Pijnven in Hechtel-Eksel, vonden we geen referenties in de literatuur over het voorkomen ervan in België. Het gaat hier dus om de eerste officiële melding. Moleculaire analyse door het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) bevestigde onze diagnose. Rodebandjesziekte kan ernstige schade veroorzaken bij dennen. De schimmel die aan de basis ligt van deze ziekte, *Scirrhia pini*, is een quarantainesoort in de Europese wetgeving over plantenbescherming. Dit houdt een meldingsplicht in bij de bevoegde diensten, in ons land het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen.

De infectie komt al tientallen jaren voor in Europa en is tegenwoordig wereldwijd

verspreid. Bij aangetaste bomen gaan de naalden verkleuren, vaak met typische roodbruine dwarsbandjes, en uiteindelijk vallen ze massaal vroegtijdig af. De zieke bomen krijgen daardoor een heel ijle kroon en groeien minder goed dan gezonde exemplaren.

In het Verenigd Koninkrijk, waar de ziekte in 1954 voor het eerst werd vastgesteld maar steeds heel schaars was gebleven, komt ze sinds het einde van de jaren '90 veel meer voor. Engelse onderzoekers opperen dat dit ligt aan de nattere lentes van de voorbije jaren, in combinatie met hogere temperaturen.

Peter Roskams, Peter.Roskams@inbo.be, tel 054 43 71 15
Arthur De Haeck, Arthur.Dehaeck@inbo.be, 054 43 61 96

